

1845-ben Mercator Cooper, a *Manhattan* bálnavadász hajó kapitánya próbált 14 hajótöröttet visszaadni a japán hatóságoknak. Az előző esetből tanulva érkezése előtt többüket előreküldte békés szándékának hírért átadni. A japán hatóságok hivatalos dokumentummal és ajándékokkal köszönték meg a segítségét. A pozitív tapasztalat hatására 1846-ben James Biddle parancsnok vezetése alatt hivatalos küldöttség hajózott Edo térségébe. A japánok azonban elutasították a közeledést a bakufu parancsára hivatkozva.³²

A hatékony tárgyalási módszert James Glynn sorhajókapitány találta meg, aki 1849-ben Nagaszakiba érkezve 15, az előző év óta fogságban tartott amerikai bálnavadász szabadon eresztését követelte. Az elutasítástól nem megrettenve azzal fenyegette meg a hatóságokat, hogy „közvetlenül Edóba hajózva személyesen a japán császártól fog meghallgatást kérni”.³³ Az ettől megrettent japán kormány kiadta a foglyokat. A sikeresen hazatérő Glynn egyike volt azoknak, akik szorgalmazták a következő expedíció kiküldését. Tapasztalata fontos mintát adott Perrynek a saját tárgyalásaira.

Út Japánba

Perry 1852 novemberében indult el a Madeira, St. Helena, Fokváros, Mauritius, Szingapúr, Hongkong, Sanghaj és Ryūkyū útvonalon Japán felé. A következő év áprilisában Kínában találkozott Dr. Samuel Wells Williamsszel, aki kínai tolmácsként segítette az útja során. Az ő naplójában szerepel első bejegyzésként május 14., amikor elindultak a hajók Ryūkyū felé.³⁴

Ryūkyū 琉球 (Okinawa 沖縄 szigeten található Naha 那覇 központtal³⁵) az európaiak 16. századi megérkezése előtt komoly kereskedelmi hatalom volt, azonban a portugálok megjelenését követően csökkent a jelentősége és nőtt a térségben a kyūshūi Shimazu-klán 島津氏 befolyása, akik Toyotomi Hideyoshi shōgun alatt kényszerítették a királyságot, hogy járandóságot fizessen a sógunátusnak. A Shimazu-klán végül 1609-ben a Tokugawa-sógunátus támogatásával, 3000 katonával tíz nap alatt megszállta Shō Nei 尚寧 király országát. Az északi szigeteket³⁶ közvetlenül a Shimazu-hanba integrálták és a háborút lezáró dokumentum a Ryūkyū-szigeteket hűbéres területeként definiálta.³⁷

A sógunátus kínai kapcsolatainak rendezetlen volta miatt Ryūkyū vált a Kínával folytatott kereskedelem egyik fő pontjává. Ezért a kezdeti japánosító törekvéseknek véget vetve a bakufu nagyobb autonómiát engedélyezett az országnak és királyának. A külkapcsolatokat bonyolította az a tény, hogy a japán befolyás ellenére a királyság ugyanúgy megmaradt a kínai Ming-dinasztia (明朝 *Míng cháo*), majd az 1644-es hatalomátvételt követően a Csing-dinasztia (清朝 *Qīng cháo*) adófizetőjének.³⁸ Ezt a bakufu a kereskedelmi kapcsolat fontossága és később a mandzsukkal való konfrontációtól való félelem miatt engedélyezte. A japán ura-

³² Burcin 5.

³³ Uo.

³⁴ Schroder 187.

³⁵ A Ryūkyū Királyság az Okinawa, Miyako, Yaeyama (és átmenetileg az Amami) szigeteket tartotta uralma alatt. A szigetcsoportha kínai karakterekkel a 琉球 jelölést használták, amit kínaiul Liúqiú és japánul Ryūkyū, helyi nyelven pedig Ruuchuu ejtéssel használtak. Az angol forrásokban a Luchu, Lochow és Loochoo neveket említik. Lásd George H. Kerr: *Okinawa. The History of an Island People*. Tuttle Publishing, Boston, 2000.

³⁶ Kikai, Amami-Oshima, Tokunoshima, Okinoerabu, Yoron,

³⁷ Totman 222.; Gregory Smits: *Visions of Ryukyu*. University of Hawai'i Press, Honolulu, 1999. 16.

³⁸ A 17. századra válságos évtizedeken áteső Ming-dinasztiát az északi, mandzsu származású Csing-dinasztia váltotta. Kína adófizetővé válása nem jelentett az európai történelemre jellemző közvetlen alávetettséget. Helyette „rituális politikai alárendeltségről” beszélhetünk. Smits 35.

dalmakhoz képest kis királyság számára is jó lehetőség volt a kínai és a japán kapcsolat fenntartása, mivel ezzel az országa presztízsét tudta növelni.

Matthew C. Perry hajói 1853. május 26-án érkeztek meg Nahába. Jöttüket nagy örömmel fogadta az 1846-tól kezdve Okinawán független misszionáriusi tevékenységet végző Bernard John Bettelheim, azonban az általa várt keresztény misszió helyett egy tisztán politikai és kereskedelmi megfontolások vezette hajórajjal találkozott. Perry sorhajókapitány felvilágosította arról, hogy ezt a szigetet támaszpontként felhasználva kíván Japánba hajózni.³⁹ Az okinawaiak kezdetben passzív ellenségeséggel fogadták az amerikaiakat, tartva attól, hogy mit akarhat egy nagy távoli ország a kis szigeti királyságtól. A régens ellenezte az amerikai terveket kórház és raktár létrehozására, ennek ellenére Perry kijelölte ezekhez az épületeket és július 2-án továbbindult Japán felé.⁴⁰

A misszió megérkezése

Az amerikai hajók 1853. július 8-án érkeztek meg az Uraga-csatornába, ahol a húszezer lakosú Uraga 浦賀 város kikötője előtt léptek kapcsolatba a hatóságokkal. A japánok előbb megpróbálták elküldeni Perry hajóit, majd csupán alacsony rangú hivatalnokokat küldtek a fogadására. A türelmetlen sorhajókapitány 11-én az Edo-öböl bejáratát átlépve végeztetett felméréseket, a csónakokon érkező japán örszemeket pedig a gőzhajóival békésen meghátrálásra kényszerítette. Az amerikai fenyegetés hatására július 14-én Kurihamában 久里浜 egy külön erre a célra emelt épületben fogadták a japánok Perryt és átvették az általa hozott két levelet. A rövid fogadást követően 17-én Naha felé elhagyta Japánt, onnan pedig a kínai „Cum-Sing-Moonnál” (Jīnxīng mén 金星門)⁴¹ elhelyezkedő kikötőbe irányította hajóit, ami Makaó és Hongkong között helyezkedett el.⁴²

Fillmore elnök levele

Fillmore elnök levelében „hatalmas és jó barátként” szólította meg a japán császárt, akit a legnagyobb szimpátiájáról biztosított. A levél a Perry-expedíció fő céljaként a két ország közötti baráti és kereskedelmi kapcsolat kialakítását említette. Emellett a hajótörött amerikai tengerészek segítésére és fizetség ellenében a gőzhajók szénrel, ellátmánnyal való feltöltésének megoldására kérte a japán felet. A szövegben nem volt követelés, és nem volt nyoma fenyegetésnek arra az esetre, ha a kérést elutasítanák.

Perry első levele

Ezzel szemben a Perry által írt levél a misszió fő mozgatórugójának a Japán partjainál hajótörött bálnavadász hajók legénységével szembeni bánásmódot nevezte meg. A *Morrison*, a *Lagoda* és a *Lawrence* hajók esetét hozta fel bizonyítékként, amikor a japán fél ellenséges

³⁹ William Leonard Schwartz: Commodore Perry at Okinawa. From the Unpublished Diary of a British Missionary. *The American Historical Review*, Issue 51, (1946), Vol. 2. 262–276.

⁴⁰ Samuel Wells Williams (ed. by Williams, Frederick Wells): *A Journal of the Perry Expedition to Japan*. Kelly & Walsh, Yokohama, 1910. 8., 12., 46.

⁴¹ A kínai olvasatot mandarin nyelven adtam meg, azonban az angol ejtés a Dél-Kínában beszélt kantoni nyelvből lett átvéve. A karakterek kantoni jyutping átírása szerint „gam sing mun” módon ejtendő.

⁴² Schroeder 198–209.; J.W. Spalding: *The Japan Expedition. Japan and Around the World*. Redfield, New York, 1855. 146–170.